

כגון פירות וכיוצא בהן, אם הביאן בתוך סעודה ואוכלן בלא פת, אינן מעיקרי הסעודה, וטעונין ברכה לפנייהן (שאינן) [שאינן] נגררין אחר ברכת המוציא שברך תחלה. אבל אין טעונין ברכה לאחריהם, כיון שעתידי לברך ברכת המזון על מה שאכל, גם זה נכלל עמו. ודברים הבאים לאחר סעודה, כלומר אחר שסיימו כל סעודתן, אין אותן הדברים נטפלין עם המאכל כלל, אף על פי שעדיין לא ברכו ברכת המזון, וצריך לברך עליהן ברכה הראויה להם תחלה וסוף¹³⁶.

וכתב רבינו יצחק הזקן ז"ל¹³⁷, כי מה שאמרו רז"ל דברים הבאים לאחר הסעודה טעונין ברכה בין לפנייהם בין לאחריהם, זהו בימי חכמי התלמוד, שהיה מנהגם לעקור השלחן קודם

כשבירך. ונראים דבריו. וכתב הדרישה (שם) שמשמע מדברי הב"י כאילו יש מחלוקת בין הטור ורבינו, ואינו מוכרח, לפי שאפשר שהטור מיירי שעדיין לא כלה פירות ראשונים שבירך עליהם בשעה שהביאו לו עוד מאותו המין, רק בשעת ברכה בלבד לא היו יחד, אבל רבינו מיירי שכבר כלו הפירות שבירך עליהם קודם שהובאו לפניו פירות אחרים, ומשום חשיב היסח הדעת גמור, וצריך לברך עליהם. והכי מוכח מהמשך לשון רבינו (בשם הר"פ): ואפי' כלה מין זה קודם שיביאו לו מין אחר וכו'. ומשמע בהדיא דמיירי שכלה מין זה קודם שיביאו מין אחר. ומש"כ בתחילה: אם אין כולם לפניו בשעה אחת, ר"ל ג"כ שלא היו לפניו יחד רגע אחד, דהיינו שכלה מין ראשון קודם שהביאו לפניו מין אחר, אבל היו לפניו יחד שעה אחת, אף שלא היו יחד בשעת ברכה, היה נפטר המין השני בברכת המין הראשון. והמהר"י עייאש ז"ל בס' מטה יהודה (שם סק"ג) כתב שלכאורה היה אפשר שרבינו מיירי בסתם, (וכ"כ המג"א סי' ר"ו סק"ז בדעת רבינו), והטור מיירי כשהיה דעתו על מה שיביאו לו, ומורה הטור בסתם שצריך לברך על כל מין שיביאו לפניו אח"כ, אך מ"מ דברי רבינו מוכיחים שאפי' היה בדעתו על כל מין ומין לא מהני. [וע"ש שאע"פ שלשיטת רבינו לא היה מהני בדעת האורח שיהא סומך על דעת בעה"ב, ולא עדיף סתם אורח ממפרש דכל אדם, ולא מהני אפי' היה בדעתו שיביאו לו, דהא כשבדעתו על מה שיביאו לו פליגי הטור ורבינו, ואעפ"כ משמע שמורה רבינו לדעת הר"פ שבסמוך שבאורח דעתו על כל מה שיביא לו בעה"ב. וי"ל דאורח

כגון פירות וכיוצא בהן, אם הביאן בתוך סעודה ואוכלן בלא פת, אינן מעיקרי הסעודה, וטעונין ברכה לפנייהן (שאינן) [שאינן] נגררין אחר ברכת המוציא שברך תחלה. אבל אין טעונין ברכה לאחריהם, כיון שעתידי לברך ברכת המזון על מה שאכל, גם זה נכלל עמו. ודברים הבאים לאחר סעודה, כלומר אחר שסיימו כל סעודתן, אין אותן הדברים נטפלין עם המאכל כלל, אף על פי שעדיין לא ברכו ברכת המזון, וצריך לברך עליהן ברכה הראויה להם תחלה וסוף¹³⁶.

וכתב רבינו יצחק הזקן ז"ל¹³⁷, כי מה שאמרו רז"ל דברים הבאים לאחר הסעודה טעונין ברכה בין לפנייהם בין לאחריהם, זהו בימי חכמי התלמוד, שהיה מנהגם לעקור השלחן קודם

135 כ"ה בד"ר. 136 כ"כ הא"ח (שם) בשם הרשב"א (שם ובתשובותיו שם), ושוב כתב דברי ר"י הזקן, וסיים: וכן נמי דעת הרשב"א ז"ל. [וע"ש ברשב"א (והר"ד בב"י שם) שעל מ"ש בגמ' שם: לאחר הסעודה טעונין ברכה בין לפנייהם בין לאחריהם, כתב שכ"ז בזמננו דהוה מסלקי טבלא בגמר סעודה, ובתר סעודה היינו לאחר סילוק השולחן, אבל לדידן, אע"פ שגמר מלאכול, כל היכא דמנחא תכא קמיה, לא מסלק דעתיה ממיכלא ומשתאי, (וכמש"כ רבינו תיכף בשם ר"י הזקן)]. 137 כ"כ התור"י (שם דף כט: בדפי הר"ף בשמו). וכ"כ הא"ח גם בשם התוס' (שם ד"ה לאחר). וכ"כ הרא"ש (שם סי' כז) והסמ"ג (עשין כז בשם: רבינו יהודה) וההגה"מ (שם פ"ד אות ס) והמרדכי (שם סי' קלה). שו"ע שם סעיף ב. 138 בא"ח: אע"פ שסיים. 139 בא"ח: שלא "בירך". 140 שם מב. בירך על היין שלפני המזון, פטר את היין שלאחר המזון. בירך על הפרפרת שלפני המזון פטר את הפרפרת שלאחר המזון. וכ"כ הבה"ג (שם פ"ו) שמ"ש שם: לאחר המזון, היינו לאחר שסילק המזון קודם בהמ"ז, וכיון שמשכו ידיהם מהפת, כל מה שיביאו לפניו טעון ברכה לפניו ולאחריו. 141 (כ"ה בד"ר). תשב"ץ סי' שי. וכ"כ הב"י סי' קצט בשם רבינו. (וראה עוד להלן הערה 584). [א"ח הל' ברכות אות יג (דף לח טור ד)]. 142 בתשב"ץ: אם "אינו" כולו לפניו. ובא"ח ובב"י בשם רבינו: אם "אין" כולם לפניו וכו'. 143 והב"י (שם) אחר שכתב דברי רבינו בשם הר"מ (והר"פ), כתב בשם הטור (סי' ר"ו) שמי שבירך על פירות שלפניו ואח"כ הביאו לו עוד מאותו המין, א"צ לברך, אע"פ שלא היו לפניו

לא ברכה אחרונה*¹⁴³. והגיה הר"פ ז"ל¹⁴⁴ עליו, מיהו כשאדם אוכל בבית חברו, כגון בברית מילה¹⁴⁵ ופורים¹⁴⁶, די לו בברכה אחת על כולן, ואפילו כלה מין זה קודם שיביא לו מין אחד, דכיון שתלוי בדעת בעל הבית, אינו עושה היסח הדעת, כדאמרין בברכות¹⁴⁷, אנן אדעתא

החפג

דריש גלותא סמכין. עד כאן לשון הר"פ ז"ל. עוד כתב הר"מ [נ"ע¹⁴⁸], כשאדם אוכל פירות, ודעתו לשתות יין אחריהן, מברך קודם השתיה ברכה אחרונה על הפירות, שהוא בורא נפשות רבות¹⁴⁹, ואחר כך בורא פרי הגפן על היין, כדי להרבות בברכות¹⁵⁰.

שמשון כתבו שהעיקר כדעת השו"ע. (והמטה יהודה שם הקשה על הט"ז שנראה שאישימית מינה דברי הר"פ שלפניו). 148 (כ"ה בד"ר). תשב"ץ שם. [נא"ח שם אות יד]. 149 וכתב הא"ח (שם): ונראה מזה שדעתו שברכת מעין ג' פוטרת בנ"ר. והנה כתב הערך השולחן (סי' רח אות ז) שאם שתה מים תחילה ורוצה לשתות יין, מברך בנ"ר על המים קודם, ולא הוי ברכה שאינה צריכה. וכתב להוכיח כן מדברי רבינו והא"ח (בשם הר"מ), דמשמע שס"ל שאע"פ שחל עליו חיוב ברכה קודם לכן, ברכת היין פוטרת בנ"ר בדיעבד. וזה שלא כמש"כ בשו"ת בית דוד (חאו"ח סי' פז) שאם שתה יין ומים אינו מברך על המים, אף ברכה אחרונה, שיין פוטר כל מיני משקים, זהו כששתה יין ומים לבסוף, אבל אם שתה מים תחילה, וחל עליו חיוב ברכת בנ"ר על המים, לא תועיל לו ברכת היין. ובשו"ת מעט מים (סו"ס כה) כתב שהמברכים על המחיה על פת הבאה בכיסנין, ואח"כ בורא נפשות על המים ששתו קודם אכילת פה"כ, לא מצאו ידיהם ורגליהם בבהמ"ד, לפמש"כ הערך השולחן בשם רבינו והא"ח, שברכת מעין שלש פוטרת לבנ"ר, ואע"פ שנתחייבו בנ"ר קודם שנתחייבו בברכת מעין שלש, וא"כ יש לחוש לספק לא תשא, דשמא הלכה כהר"מ. ושוב כתב בספרו טהרת המים (שיורי טהרה מערכת הב' אות סב) שע"כ לא אמרו רבינו והא"ח בשם הר"מ, אלא כשבא לפטור ברכת בנ"ר של פירות בברכת מעין שלש שחותם בה "על הפירות", אבל ברכת בנ"ר של בשר ודגים ומים לא שייכי כלל לברכת מעין שלש, ולא יעלה על לב אדם לומר שברכת מעין שלש פוטרת. ועיין בשו"ת יבי"א ח"ה תא"ח סי' יז אות ז ובשו"ת יחוד ח"ו סי' כו מש"כ להקשות ע"ז. [ובעצם דעת הר"מ, הנה כתב הא"ח (לעיל שם אות יב בשם המאורות שברכה מעין ג' אינה פוטרת ברכת בנ"ר. וראה בפתה"ד (סי' רב אות ו) שעמד בזה שזה שלא כדעת הר"מ, ומדוע לא כתב הא"ח ב' דעות אלו בזא"ז, ובלשון יש חולקים. (ומה שנדפס שם בשם: "המאורות", הוא ט"ס, וצ"ל: "המלחמות").] 150 וכתב הא"ח (שם אות טו) שמ"ש חז"ל שאסור להרבות בברכות, היינו כגון מי שלא אכל כל צרכו, ומברך בהמ"ז, ואח"כ מברך המוציא כדי להרבות, אבל כגון זה אין איסור כלל, וכן נראה דעת

שאני שמבטל דעתו לגמרי לגבי בעה"ב, אבל מי שאינו אורח אע"פ שהיה בדעתו שיביאו לו, אין ליבו בטוח בזה, דשמא לא יביאו. וע"ע בנהר שלום (שם אות ד) מש"כ לבאר בזה. שו"ע סי' רז סעיף ה: מי שברך על פירות שלפניו, ואח"כ הביאו לו יותר מאותו המין או ממין אחר שברכתו כבר הראשון, א"צ לברך. ולכתח"י צריך לזהר להיות דעתו על כל מה שיביאו לו - רמ"א. (וכתב המשנ"ב שם סקכ"ג הטעם כיון שיש מהפוסקים - רבינו - שעה"צ שם אות כו) שס"ל שבסתמא לא מהני בכל גונוי אא"כ היו לפניו בשעת ברכה, אבל בלא"ה בעינן שיהיה דעתו על כל מה שיביאו לו אח"כ. והמג"א שם נקט להלכה שאם דעתו על כל מה שיביאו לו [ואינו אורח], פשיטא שא"צ לברך על כל מין. ואם נמלך ושוב רצה לאכול עוד פירות, פשיטא שצריך לברך. ובסתם כל זמן שמונחים לפניו מהפירות הראשונים, לרבינו צריך לברך, ולדעת הס' חסידים (הו"ד שם) א"צ לברך. 143* עיין בשו"ת קול בן לוי סי' א מש"כ לדקדק מלשון רבינו כאן. 144 הגהותיו לתשב"ץ שם. (ובדברי חמודות שם סי' לא אות צב נדפס בשם רבינו ו"הרי"ף, וצ"ל: "הר"פ"). ובחוס' רבינו פרץ (ברכות מב.) ע"ד הגמ' שם: אתכא דריש גלותא סמכין, כתב: ושרגילים לאכול כמה מיני פירות יחד ומביאים להם בזה אחר זה, י"א צריך לברך אכל חד וחד לפי שאינם יודעים אם יתן להם בעה"ב יותר ומסחי דעתייהו. וקשה להו מהכא, דמסתמא לא היו יודעים אם יתן להם ריש גלותא יותר. וכ"כ התוס' (שם ד"ה אתכא). 145 נראה בא"ח הל' ברכות אות לה (דף לט טור ב) בשם בעל המכתם שנהגו ברוב המקומות לעשות מעט משתה יין בליל הברית. וראה עוד להלן סי' פט (ח"ה עמ' תרנז) לענין קביעת סעודה בליל הברית. 146 (ראה להלן שם לענין קביעת סעודה בליל פורים). 147 מב. (ושם: "אתכא" דריש גלותא סמכין. וברש"י: ואין סילוקינו סילוק, שדעתנו אם ישא משאות מאת פניו אלינו נאכל). שו"ע סי' קעט סעיף ה: הקרואים בבית בעה"ב לאכול מיני פירות, ומביאין להם בזה אחר זה, אינם צריכים לברך אלא על הראשון. והט"ז (שם סק"ד) ס"ל שצריך לברך על כל מין ומין כשנותנים לפניהם בזא"ז. וכ"כ החכמת שלמה שם. והיד אהרן והא"ר (שם אות ח) והמאמ"ר (שם אות ו) והניירות